

تبیین نظام مقابله با جنگ نرم و اصول حاکم بر افسران جنگ نرم

احسان سلیمانی^۱

احمد ملکی^۲

چکیده

با پیروزی انقلاب اسلامی، دنیای استکبار که به یکباره با گفتمانی جدید و بی سابقه مواجه شده بود به انواع و اقسام روش‌ها برای متوقف کردن سیر حرکت رو به رشد آن، اقدام ورزید. پس از آن بود که در حمایتی بین‌المللی طولانی‌ترین جنگ قرن بیستم را علیه انقلاب اسلامی به راه انداختند، اما در پایان این جنگ سخت، نهال انقلاب ایران به درختی تناور تبدیل شد که از این پس روش‌های نرم برای رویارویی با آن در پیش گرفته شد. این مقاله در ابتدا ضرورت و لزوم دشمن‌شناسی را مطرح نموده و سپس به بیان تغییر رویکرد دشمنان ایران از برخورد سخت به جنگ نرم پرداخته و در نهایت در راستای تبیین نظام مقابله با جنگ نرم با توجه به اندیشه سیاسی امام خامنه‌ای^(مدظله)، دکتربین جنگ نرم و محورهایی از اصول حاکم بر فرماندهان، افسران و سربازان جنگ نرم را برای پیکار در این عرصه مورد ملاحظه قرار می‌دهد و با توجه به نقطه نظرات صاحب نظران، به مرور الگوی مفهومی این تقابل می‌پردازد و پیشنهادهای چون تشکیل شورای عالی جنگ نرم همانند تشکیل ستاد جنگ در زمان دفاع مقدس، ورود مجلس شورای اسلامی و قانون گذاری در این حوزه و تقویت هسته‌های فکری و علمی، جهادی و تشکیل هیئت‌های اندیشه‌ورز در سطوح مختلف کشور را مطرح می‌کند. این مقاله با شیوه پژوهشی توصیفی - تحلیلی تدوین شده و در گردآوری اطلاعات مورد نیاز از کتب و مقالات موجود در کتابخانه‌ها استفاده شده است.

کلیدواژه‌ها: جنگ نرم، جنگ سخت، قدرت نرم، عملیات روانی.

^۱ کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندر عباس (نویسنده مسئول) soleymani22331@gmail.com

^۲ دکتری مدیریت بازرگانی - تکنولوژی و کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان
ahmad.maleki.1979@gmail.com

مقدمه

جهان در قرن بیستم، تحولات گسترده و وقایع متنوع، متضاد، تاثیرگذار و در عین حال خیره کننده‌اش را شاهد بود. وقوع انقلاب اسلامی، از جمله حوادثی است که تأثیر فوق‌العاده و شگفت‌آوری در ورای مرزها و نظام بین‌الملل برجای گذارده است این تحولات و بازتاب‌ها در حوزه‌های مختلفی چون نظم منطقه‌ای و بین‌المللی، کشورهای اسلامی منطقه و جهان، مردم و اندیشمندان آن بوده است. بطوری‌که در زمان کوتاهی به عنوان الگویی مناسب برای رهایی انسان وامانده در وادی مادیت؛ خود را در دل و جان مخاطبان جهانی جای نمود و خواب خوش استکبار را آشفته کرد. به گونه‌ای که دشمنان هم از اعتراف به آن سرباز نزدند. دیدگاه انقلاب شناس آمریکایی، جان فوران از آن جمله است. او در مقاله خود پیرامون انقلاب اسلامی چنین می‌نویسد: "حوادث دراماتیک سال‌های ۱۹۷۸-۱۹۷۹ در ایران و طوفانی که در نتیجه آن برخاست، امواج تکان دهنده‌ای را متوجه ایالات متحده آمریکا، سیاست‌سازان بین‌الملل و نیز محافل آکادمیک و دانشگاهی نمود که تا به امروز نیز ادامه دارد، آن چه که به علاوه به طور مستقیم یا غیر مستقیم زندگی میلیون‌ها انسان را در سراسر جهان تحت تاثیر قرار داد، قبل از ۱۹۷۸ ایران جایگاهی قابل توجه را در افکار عمومی، رسانه‌های گروهی یا مراکز تحقیقاتی آکادمیک به خود اختصاص نمی‌داد" (محمدی، ۱۳۸۷). الگوی انقلاب و احساس گسترش سریع و فراگیری آن نظریه و ایدئولوژی لیبرال دموکراسی را به چالش کشیده بود، به ذائقه نظام استکباری خوش نیامد. آنان هستی خود را در خطر جدی دیدند. منافی که به صورت کامل در ایران از بین رفته و در منطقه بسیار مهم و استراتژیک خاورمیانه با خطر جدی مواجه شده بود واز سویی خود را در مقابل تهاجم فرهنگی و انقلابی نرم احساس کرد. این اتفاق آنان را برآن داشت تا به طرح ریزی، شکل دهی و اجرای طرح و عملیات‌های گسترده در سه طیف نظامی، اطلاعاتی-امنیتی و فرهنگی (سیاسی، اجتماعی، اعتقادی و ...) بپردازد؛ نظام سلطه از عملیات مستقیم (حمله طیس) تا اقدامات نفوذ در سطوح مختلف از نخبگان، تحمیل جنگی طولانی (جنگ تحمیلی صدام) اقدامات وسیع تروریستی و شکل دهی فعالیت‌های فرهنگی در قالب تهاجم، شبیخون، ناتو و تهدیدات فرهنگی در وضع گسترده آن یعنی جنگ نرم از هیچ تلاشی فروگذارنمود (حاذق نیکرو، ۱۳۹۱) بزرگترین دستاورد جنگ نرم استحاله فرهنگی و سیاسی است. در این نوع جنگ دشمنان تلاش می‌کنند نقاط ضعف احتمالی را بزرگنمایی کنند و با القاء بحران و غیرعادی بودن شرایط کشور، به نوعی وضعیت بن بست را نشان دهند. آنان بدینوسیله در پی مخدوش ساختن نشانه‌های امیدند و تلاش می‌کنند تلقی‌های بدبینانه را نسبت به نظام گسترش دهند. همچنین تلاش برای ایجاد اختلاف بین گروه‌های مختلف، مردم و مسئولین و منحرف ساختن اذهان از دشمنان از دیگر برنامه‌های جنگ

نرم است (تقی زاده، ۱۳۹۰). آنچه مسلم است تهدیدات و جنگ نرم نظام استکباری پایانی نخواهد داشت، همچنان که در دوران کنونی این اقدامات در شکل‌های مختلف طراحی و اجرا می‌گردد. سران سلطه‌گر غرب با گذار از جنگ سخت و بی حاصل بودن برای آنان روی به جنگ نرم آورده و طیف وسیعی از اقدامات نرم را به فاز اجرا گذاشته یا در حال پیگیری هستند (حاذق نیکرو، ۱۳۹۱). با مد نظر قرار دادن این وضعیت؛ سؤال اساسی این است که آیا دشمن و اندیشه‌های او را بخوبی شناخته ایم و چگونه و از چه راه‌هایی باید مقابله کرد و به ویژه نظام مقابله با جنگ نرم براساس چه الگویی باید پیگیری شود؟ افسران این جنگ بر اساس چه اصولی باید عمل نمایند؟ برای ورود به بحث به جهت اهمیت موضوع بررسی برخی از کلید واژه‌های مرتبط ضروری به نظر می‌رسد. کلید واژه‌های مهم در این زمینه شامل دشمن، جنگ نرم، قدرت نرم، عملیات روانی می‌باشد که به آن خواهیم پرداخت.

معنای لغوی و اصطلاحی دشمن

واژه‌ی «دشمن» در فرهنگ لاتین، مترادف با لغت «Enemy» و در فرهنگ دینی و اصطلاح قرآنی، به معنای «عدو» و جمع آن «اعداء» به کار رفته است، مصدر آن عدو و به معنای تجاوز است. راغب اصفهانی در «مفردات» می‌گوید: «عدو به معنی تجاوز و منافات التیام است». در قرآن عدو به معنی دشمن، که در قلب به انسان عداوت و دشمنی دارد و در ظاهر مطابق آن رفتار می‌کند می‌باشد: «إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِينًا» (سوره نساء، آیه ۱۰۱) و «إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ» (سوره یوسف، آیه ۵)، دشمن دو جور است، یکی آن که عداوت دارد و به قصد دشمنی است مثل «فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ» (سوره نساء، آیه ۹۲)، دیگری آن که به قصد عداوت نیست بلکه او حالتی دارد که شخص از آن متأذی می‌شود چنان که از کار دشمن.

ضرورت دشمن شناسی

بی شک دشمن شناسی از محوری ترین مباحث در موضوع دفع تهدیدها و دفاع از یک ملت بشمار می‌آید. چه بسا ملت‌هایی که در طول تاریخ در اثر غفلت از دشمنان و فقدان آگاهی و بصیرت لازم سیاسی و اجتماعی در شناخت توطئه‌های بیگانگان و اتخاذ مواضع به موقع و صحیح توسط نخبگان و خواص آن جامعه به سرنوشتی هلاکت بار افتادند. امیر مؤمنان علی^(ع) در کلام خود در این باره می‌فرماید:

(کسی که در برابر دشمنش به خواب رود (از او غافل بماند) حيله‌های (غافلگیرانه دشمن) او را از خواب بیدار می‌کند (غررالحکم، جلد ۵، ص ۳۴۴). در روایت پر محتوا و زیبایی امام محمد باقر^(ع) می‌فرماید: «قرآن بر سه قسمت نازل گردیده که یک سوم آن درباره ما و دوستان ماست و یک سوم درباره دشمنان ما و دشمنان پیشینیان ما و یک سوم روش‌ها و امثال است. آیه ای که درباره قومی نازل شده، اگر با مرگ آن قوم باطل گردد، دیگر از قرآن چیزی نمی‌ماند، حال آنکه قرآن تا بقای آسمانها و زمین، باقی است و احکام آن جاری و ساری می‌باشد و برای هر ملتی آیه ای است که آن را قرائت می‌کند، خواه آن آیه خیر را بیان کند و خواه شر را» (ابن فارس، ۱۳۸۷). در همین رابطه بنیانگذار نظام جمهوری اسلامی حضرت امام خمینی^(ره) می‌فرماید: نباید غافل باشیم، ما باید بیدار باشیم و توطئه‌های آنها را قبل از اینکه با هم جمع بشوند، خنثی کنیم (مرکز اسناد و مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ۱۳۶۱). همچنین رهبر معظم انقلاب در سخنرانی اولین روز سال ۱۳۸۶ در مشهد مقدس در این باره می‌فرماید: «یک ملت باید دشمن را بشناسد، نقشه دشمن را بداند و خود را در مقابل آن تجهیز کند».

اقسام دشمن

به طور کلی در برخورد و مواجهه با دشمنان ما با سه نوع دشمن روبرو هستیم: الف) دشمن درونی ب) دشمن بیرونی ج) دشمن پنهان

الف) دشمن درونی

از دیدگاه حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱، فروردین، ۱۳۸۶) دشمن درونی؛ «خصلت‌های بدی است که ممکن است ما در خودمان داشته باشیم. تنبلی، نشاط کار نداشتن، ناامیدی، خودخواهی‌های افراطی، بدبین بودن به دیگران، بدبین بودن به آینده، نداشتن اعتماد به خود- اینها بیماری است. اگر این دشمن‌های درونی در ما وجود داشته باشد، کار ما مشکل می‌شود. همیشه دشمنان بیرونی ملت ایران سعی کرده‌اند این میکروب‌ها را در درون جامعه‌ی ایرانی رسوخ دهند: «شما نمی‌توانید»، «شما قادر نیستید»، «آینده‌تان تاریک است»، «افتتان تیره است»، «بیچاره شدید»، «پدرتان درآمد...» از منظر معظم‌له دشمن درونی از دشمن بیرونی خطرناکتر است.

ب) دشمن بیرونی

رهبر معظم انقلاب در سخنرانی اولین روز سال ۱۳۸۶ خود، دشمن بیرونی ملت ایران را نظام سلطه

بین‌المللی دانسته و جنگ روانی، جنگ اقتصادی و همچنین مقابله با پیشرفت و اقتدار علمی کشور را از جمله محورهای مهم برنامه‌های دشمن بیرونی ارزیابی نمودند: «دشمن بیرونی عبارتست از نظام سلطه بین‌المللی، یعنی همان چیزی که به آن استکبار جهانی می‌گوییم ... امروز مظهر این دشمن عبارتست از شبکه صهیونیسم جهانی و دولت کنونی ایالات متحده آمریکا» (پورفاضلی، ۱۳۹۱).

ج) دشمن پنهان

بی تردید از صدر تاریخ اسلام تا الان مسلمانان و دین مبین اسلام بیشتر از آنکه از دشمن آشکار ضربه بخورند، توسط دشمن پنهان دچار آسیب، ضعف، اختلاف و دو دستگی شده‌اند. علت این مسئله به سبب آن است که انسان از دشمن آشکار هر لحظه انتظار برخورد، عداوت و دشمنی را دارد اما درباره دشمن پنهان که در لباس دوست جلوه می‌کند و در ظاهر خود را هم مسلک و پایبند به ارزشهای اسلامی نشان می‌دهد، انسان اصلاً احتمال و توقع ضربه و حمله از سوی او را ندارد. یکی از مقاطع حساس تاریخ زندگی امام علی^(ع) برخورد ایشان با جریان نفاق بود. شهید استاد مطهری در همین رابطه می‌گویند: «این پیکار با نفاق از پیکار با کفر به مراتب مشکلتر است. زیرا در جنگ با کفر مبارزه با یک جریان مکشوف و ظاهر و بی‌پرده است و اما مبارزه با نفاق، در حقیقت مبارزه با کفر مستور است ... و درک آن برای توده‌ها و مردم عادی بسیار دشوار و گاهی غیر ممکن است و لذا مبارزه با نفاقها غالباً به شکست برخورده است (مطهری، ۱۳۷۷)، از سویی دیگر ما در قرآن کمتر گروهی را سراغ داریم که در مورد آنها این همه بحث کرده و نوع رفتار، اعمال مودیان و نشانه‌های آنها را بازگو نموده باشد، پس این همه تاکید، هشدار و سرمایه‌گذاری وسیع قرآن درباره منافقان، دلیل برخطر فوق‌العاده آنان است. به همین جهت امیرمؤمنان علی^(ع) در نامه ۲۷ نهج البلاغه می‌فرماید: «من بر شما از مرد منافقی می‌ترسم که درونی دو چهره و زبانی عالمانه دارد، گفتارش دلپسند و رفتارش زشت و ناپسند است».

از قدرت نرم تا جنگ نرم

ابداع‌کننده تعبیر قدرت نرم، آقای " جوزف نای"^۱، معتقد است مفهوم قدرت نرم را اولین بار در کتاب (Bound to lead) به سال ۱۹۹۰ مطرح کرده است. وی قدرت نرم را «توانایی شکل‌دهی ترجیحات دیگران» تعریف کرده است و از قدرت سخت به «قدرت برای اجبار» و از قدرت نرم به «قدرت برای

¹ Joseph Nye

جذب و اقناع» تعبیر می‌کند، همچنین در جای دیگر می‌نویسد: «قدرت نرم» دقیقاً همانند «نفوذ»^۱ نمی‌باشد ... قدرت نرم چیزی بیش از قانع کردن صرف یا توانایی حرکت دادن مردم از طریق استدلال می‌باشد ... قدرت نرم، قدرت جذابیت و در اصطلاح منابع، منابع قدرت نرم داری‌هایی هستند که چنین جذابیت‌هایی را تولید می‌کنند (جوزف نای، ۱۹۹۰؛ ترجمه، روحانی و ذوالفقاری، ۱۳۸۹). کرلانتزیک^۲، پژوهشگر بنیاد کارنگی^۳ قدرت نرم را اینگونه تعریف می‌کند: «قدرت نرم به آن دسته از قابلیت‌ها و توانایی‌های کشور اطلاق می‌شود که با به کارگیری ابزارهای فرهنگ، آرمان یا ارزشهای اخلاقی، به صورت غیر مستقیم بر منافع یا رفتار یا موجودیت دیگر کشورها اثر می‌گذارد (ملکی و حاتمی، ۱۳۹۲)، با توصیف مفهوم قدرت نرم بحث در خصوص جنگ نرم ضروری به نظر می‌رسد.

جنگ نرم به وسیله کمیته خطر جاری در سال‌های پایانی دهه ۱۹۸۰ طراحی شد. این کمیته در اوج جنگ سرد و در دهه ۱۹۷۰ با مشارکت اساتید برجسته علوم سیاسی و مدیران سابقه‌دار سازمان سیا و پنتاگون تأسیس شد. در آن مقطع و در پی اصلاحات گورباچف مبنی بر ایجاد فضای باز سیاسی و تغییر در قوانین اقتصادی (پروسترویکا) این کمیته با منتفی دانستن جنگ سخت و رودررو با اتحاد جماهیر شوروی تنها راه به زانو درآوردن بلوک شرق را جنگ نرم و فروپاشی از درون معرفی کرد. سیاستگذاران پنتاگون و سیا با سه راهبرد دکترین مه‌مار، نبرد رسانه‌ای و سامان‌دهی نافرمانی مدنی اتحاد شوروی را به فروپاشی و شکست واداشتند. ایران نیز امروزه به لحاظ وسعت سرزمینی، کمیت جمعیت، کیفیت نیروی انسانی، امکانات نظامی، منابع طبیعی سرشار و موقعیت جغرافیایی ممتاز در منطقه خاورمیانه و هارتلند نظام بین‌الملل به قدرتی کم‌نظیر تبدیل شده است لذا کمیته صلح جاری برای مقامات امریکایی، تنها راه تغییر نظام جمهوری اسلامی ایران، را پیگیری جنگ نرم به جای جنگ سخت می‌داند. این استراتژی که دلتا نام دارد سه محور اصلی آن استفاده از تاکتیک‌های دکترین مه‌مار، نبرد رسانه‌ای و سامان‌دهی نافرمانی مدنی می‌باشد (دارا و الفی، ۱۳۹۲). جنگ نرم که در حال حاضر در اکثر محافل دانشگاهی، سیاسی، پژوهشی و ... مطرح و مورد بحث است نیز دارای برداشت‌های مختلفی است. برخی از آن قدرت نرم یا عملیات روانی را استنباط می‌کنند و به همین دلیل در همان راستا مطالب ارائه می‌شود. لیکن با تعریف ارائه شده از جنگ نرم توسط جان کالینز نظریه پرداز دانشگاه ملی جنگ آمریکا که آنرا «استفاده طراحی شده از تبلیغات و ابزارهای مربوط به آن نفوذ در مختصات فکری دشمن با توسل به شیوه‌هایی که موجب پیشرفت مقاصد امنیت ملی مجری می‌شود.» دانسته است؛ می‌توان این تعبیر را عنوان کرد که

1 influence

2 Krlantzyk

3 Carnegie

جنگ نرم، معادل عریان تر و صریح تر قدرت نرم است که غرب از آن به عنوان یک ابزار، استفاده می‌کند. با این تعریف مشخص می‌شود صاحب‌نظران غربی نیز در عمل تفاوت زیادی میان مفهوم قدرت نرم و جنگ نرم قایل نیستند. پس چندان هم بی‌جا نیست که عبارت جنگ نرم را در تبیین قدرت نرم غرب به کار ببریم (عیوضی و همکاران، ۱۳۹۱). از طرفی ارتش آمریکا، در آیین نامه رزمی خود به تاریخ مارس ۱۹۵۵؛ جنگ روانی (عملیات روانی) را «استفاده دقیق و طراحی شده از تبلیغات و دیگر اعمالی می‌داند که منظور اصلی آن تاثیر گذاری بر عقاید، احساسات، تمایلات و رفتار دشمن، گروه بی طرف و یا گروه‌های دوست است برای پشتیبانی از اهداف ملی»، دانسته است که با این تعریف و سایر تعاریف از این دست، می‌توان گفت عملیات روانی خود ابزاری برای جنگ نرم محسوب می‌شود» (حاذق نیکرو، ۱۳۹۱).

مفهوم جنگ نرم

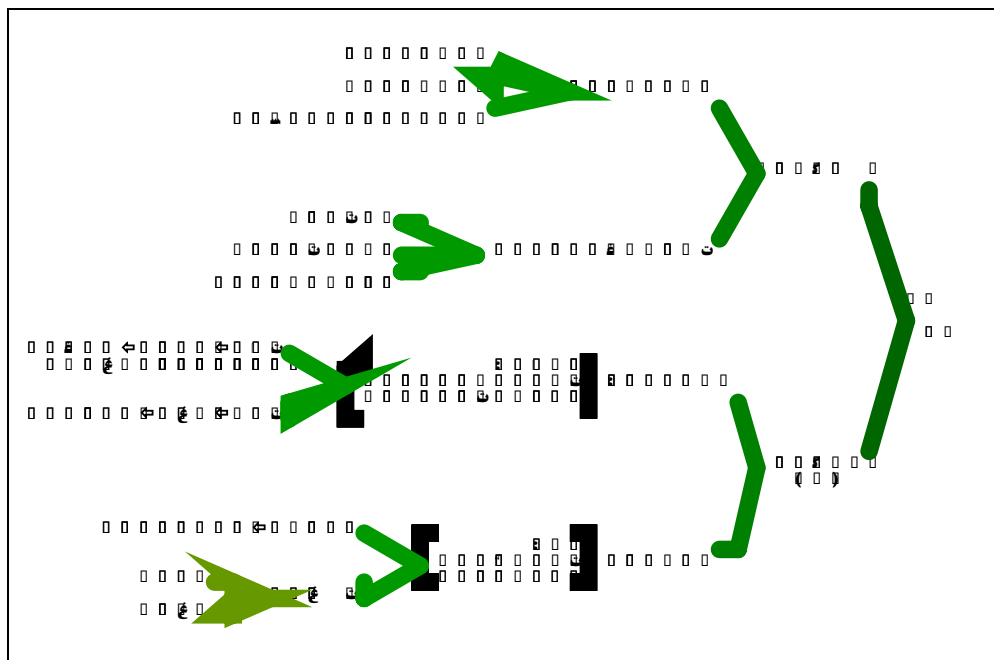
تعاریف موجود از جنگ نرم اکثراً ناقص و دارای بخشی از ابعاد مختلف جنگ نرم است. اشاره به چند تعریف می‌تواند در این مسیر راه گشا باشد؛ در تعریفی احمد زاده کرمانی (۱۳۸۸) عنوان می‌نماید؛ جنگ نرم در برابر جنگ سخت در حقیقت شامل هر گونه اقدام نرم‌افزارانه اعم از روانی، تبلیغاتی، رسانه‌ای، سایبری، دیجیتالی، اطلاعاتی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و علمی است که جامعه یا گروه هدف را نشانه می‌گیرد و بدون درگیری نظامی با بهره‌گیری از روش‌های اقناع‌سازی یا مدیریت احساسات‌سازی و جذب، رقیب را به انفعال یا شکست وامی‌دارد. تعریف دیگری؛ جنگ روانی، جنگ رایانه‌ای، اینترنتی، براندازی نرم، راه‌اندازی شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی و شبکه‌سازی را از اشکال جنگ نرم دانسته و عنوان می‌کند جنگ نرم در پی از پای درآوردن اندیشه و تفکر جامعه هدف است تا حلقه‌های فکری و فرهنگی آن را سست کند و با بمباران خبری و تبلیغاتی در نظام سیاسی_ اجتماعی حاکم تزلزل و بی‌ثباتی تزریق کند (دکتر عیوضی، ۱۳۹۵)، هرگونه اقدام نرم، روانی و تبلیغات رسانه‌ای که جامعه هدف را نشانه گرفته و بدون درگیری و استفاده از زور و اجبار، جامعه هدف را به انفعال و شکست وامی‌دارد، جنگ نرم خوانده می‌شود (اسماعیلی، ۱۳۸۹). "آنچه که امروز به او جنگ نرم گفته می‌شود در دنیا، دشمن به سراغ سنگرهای معنوی می‌آید که آنها را محو کند؛ به سراغ ایمانها، معرفتها، عزم ها، پایه‌ها و ارکان اساسی یک نظام و یک کشور؛ دشمن به سراغ اینها می‌آید که اینها را منهدم بکند و نقاط قوت را در تبلیغات خود به نقاط ضعف تبدیل کند؛ فرصت‌های یک نظام را به تهدید تبدیل کند" (حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۲، مهر، ۱۳۸۸). مستند به بیان مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان، ۹۱/۵/۱۶ "در

جنگ نرم، هدف آن چیزی است که در دل است، در ذهن شماست، در مغز شماست؛ یعنی اراده‌ی شماست؛ دشمن می‌خواهد اراده شما را عوض کند" (بیگدلو، ۱۳۹۱) و همزمان با اوج‌گیری جریان تقابل‌گرایی غرب با ایران، با هدف براندازی نظام جمهوری اسلامی در عرصه‌ی سیاسی و پیچیده و مرموزانه‌تر شدن روز به روز تهاجمات آنها در عرصه جنگ نرم، مقام معظم رهبری تعبیر دقیق‌تری را در این مورد به کار بردند؛ تعبیری چون: تهاجم فرهنگی، شبیخون فرهنگی، براندازی فرهنگی، ناتوی فرهنگی و جنگ نرم، تا هر چه بیشتر مردم را به خطرات این مسئله و اهمیت مقابله با آن توجه دهند (نیکروش، ۱۳۹۳) این موارد مهم بدان معناست که جنگ نرم بسیار پیچیده و چند بعدی است (حاذق نیکرو، ۱۳۹۱).

برای تبیین جنگ نرم، می‌توان گفت جنگ کلمه‌ای است که در متن خود بار بسیار وسیع و گسترده و عمیقی را دارد وقتی از جنگ سخن گفته می‌شود در آن دو طرف یا دو کشوری که درگیر جنگ هستند سعی می‌کنند از تمام توانایی‌ها، امکانات، ابزار، استعداد، منابع انسانی، مادی و غیر مادی خود علیه دشمن استفاده کرده تا پیروز شوند. وقتی لفظ جنگ به کار می‌رود یعنی درگیری شدید فیزیکی با آن ابعاد و بکارگیری همه چیزی که گفته شد. حال وقتی پسوندی به جنگ افزوده می‌شود یعنی شدت و وسعت جنگ باقی است لکن با گرایش پسوند مشخص شده؛ پس می‌توان گفت در جنگ نرم؛ دشمن همه استعدادهای انسانی، مادی، تجهیزاتی، سازماندی‌ها و طرح‌هایش را برای پیروزی در این جنگ مهیا کرده و به میدان آورده است چون در جنگ نیز چنین اتفاقی می‌افتد. بر همین اساس رهبر انقلاب فرمودند: "جنگ نرم؛ راست است، این یک واقعیت است؛ یعنی الان جنگ است ... من دارم می‌بینم صحنه‌ها، ما می‌بینیم تجهیز‌ها، می‌بینیم صف‌آرایی‌ها را، می‌بینیم دهان‌های با حقد و غضب گشوده شده و دندان‌های با غیظ به هم فشرده شده علیه انقلاب و علیه امام و علیه همه‌ی این آرمان‌ها و علیه همه‌ی آن کسانی که به این حرکت دل بسته‌اند را" از این بیانات می‌توان این استنباط را کرد که جنگ نرم همچون جنگ سخت و نظامی وسیع، گسترده و همه‌جانبه است که سعی در نابودی طرف مقابل دارد (حاذق نیکرو، ۱۳۹۱) با بیان شاخص‌ها، مؤلفه‌ها، مصادیق و کلیدواژه‌های مطرح شده در بیانات مقام معظم رهبری در سال‌های اخیر و جمع‌بندی آن می‌توان یک تعریف جامع از جنگ نرم علیه انقلاب ارائه نمود: "جنگ نرم عبارت است از: جنگ عظیم و همه‌جانبه متکی به زور، تزویر و پول و امکانات عظیم پیشرفته‌ی علمی رسانه‌ای علیه انقلاب، امام و همه‌ی آرمان‌ها و دل‌بستگان به آن، با هدف قرار دادن دل و ذهن مردم به منظور فروپاشی سنگرهای معنوی، ایمان‌ها، معرفت‌ها، عزم‌ها، پایه‌ها و ارکان اساسی نظام و القای بن‌بست و بحران با اجرای تاکتیک‌ها و تکنیک‌های مختلف برای کسب منافع" (حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۴ شهریور، ۱۳۸۸)، بنابراین ساحت جنگ نرم را می‌توان در دو عرصه حکومت و مردم

(جامعه) دانست که در مدل مفهومی نائینی آمده است (شکل-۱).

شکل-۱-مدل مفهومی جنگ نرم (نائینی، ۱۳۹۱)

تدوین نظام مقابله با جنگ نرم

برای تدوین نظام مقابله با جنگ نرم دشمن، الزاماتی مورد نیاز است زیرا ارتباط آن با محورهای طرح شده ضروری به نظر می رسد چون یک نظام بدون لحاظ نمودن مباحثی همچون نیازهای اساسی، دکترین، راهبردها و سیاستها به نوعی ناقص خواهد بود. این عناوین تکمیل کننده نظام مقابله با جنگ نرم دشمن خواهد بود.

الف - نیازهای اساسی نظام مقابله با جنگ نرم :

۱- محیط شناسی تهدیدات فرهنگی، اجتماعی، سیاسی جنگ نرم

در خصوص محیط شناسی ضمن تهیه و ارایه الگوهای مناسب در برآورد تهدیدات و آسیب شناسی جامعه و مخاطبین باید توانمندی‌ها، ظرفیت، توانایی‌های کشور نیز بررسی و ارایه شود. تا با شناخت، نسبت به ابعاد و عرصه‌ها و فعالیت‌های دشمن در صحنه نبرد نرم با شناختی مناسب از داشته‌های دینی، ارزشی، ملی به مقابله با آن پرداخت.

۲- تبیین و ترویج نظریه فرهنگی انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی به عنوان یک انقلاب نرم خود مدل و الگویی است که در مقابله با الگوها و مدل‌های مادی گرایانه غربی ابراز وجود نمود اما تبیین و ارایه نظریه‌های مناسب و شایسته انقلاب اسلامی در امور فرهنگی به صورت کاملی ارایه نگردیده اگرهم ارایه شده فعالیت‌های ترویجی و تبلیغی در خصوص نهادینه شدن آن صورت نگرفته است، شایسته چنین انقلابی نظریه سازی و نظریه پردازی طراز آن می‌باشد که خلأ آن احساس می‌شود.

۳- آینده بینی و آینده پژوهی فرهنگی

برای تبیین حرکت انقلاب اسلامی و پیش بینی چالش‌های پیش رو، نیازمند آینده پژوهی فرهنگی هستیم چرا که طی سه دهه گذشته نظام سلطه سعی در نهادینه کردن لیبرال دموکراسی در جوامع مختلف داشته، اما به موقعیتی دست نیافته است و در سکولاریزه کردن انقلاب اسلامی، با شکست مواجه شده که در دهه چهارم انقلاب اسلامی به سر وقت ایده‌ها و نظریه آزمایش شده نخواهد رفت بلکه به موضوعات و مبانی از جنس خود انقلاب خواهد پرداخت. به همین دلیل پیش‌بینی حرکت دشمن نیاز به آینده پژوهی مناسبی دارد.

۴- راهبردهای ابداعی فرهنگی

برای مقابله باید مفاهیم را شناخت، به اهداف کلان و مبانی دشمنان پی برد و برای ایجاد پتانسیل متناسب با نیازهای ارکان انقلاب اسلامی برای مقابله مفهوم سازی نمود. مقابله با دشمن در همه شکلی نیاز به سازو کار مختلفی دارد. نهادها، سازمان‌ها، و نظام‌های متناسب با محیط جنگ مدرن را می‌طلبند سازمان‌هایی که در خصوص مقابله با جنگ نرم باید کار آفرین و نوآور باشند و توانمندی مقابله با شکل‌های مختلف این پدیده را داشته باشند (حاذق نیکرو و مقدم فر، ۱۳۹۳). برای مردمی کردن مقابله با اقدامات و فعالیت‌های دشمنان انقلاب باید سیاست‌های اقتصادی مناسبی تعریف تا موسسات و نهادهای مردمی در شکل‌های غیر انتفاعی و انتفاعی راغب به سرمایه گذاری و ورود به این عرصه شوند. برای جایگزینی، رفتارها، سبک‌ها، مدها، مدل زندگی و حیات غربی نیاز به ارایه الگوهای مناسب دینی و

انقلابی هماهنگ با فرهنگ و ارزش‌های ملت ایران را می‌طلبد که خیلی از این الگوها در حال حاضر وجود دارد، فقط باید گسترش یابد و به آن عمق مناسب داده شود. در این باره حضرت آیت الله خامنه‌ای می‌فرمایند: "ملتی که بصیرت دارد، مجموعه‌ی جوانان یک کشور وقتی بصیرت دارند، آگاهانه حرکت می‌کنند و قدم برمی‌دارند، همه‌ی تیغ‌های دشمن در مقابل آن‌ها کند می‌شود. بصیرت این است. بصیرت وقتی بود، فتنه غبارآلود نمی‌تواند آن‌ها را گمراه کند. آن‌ها را به اشتباه بیندازد. اگر بصیرت نبود، انسان ولو با نیت خوب، گاهی در راه بد قدم می‌گذارد. شما در جبهه‌ی جنگ اگر راه را بلد نباشید، اگر نقشه خوانی بلد نباشید، اگر قطب نما در اختیار نداشته باشید، یک وقت نگاه می‌کنید می‌بینید در محاصره‌ی دشمن قرار گرفته‌اید؛ راه را عوضی آمده‌اید، دشمن بر شما مسلط می‌شود. این قطب نما همان بصیرت است" (حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۵، مهر، ۱۳۸۸). بررسی، کشف و معرفی توانمندی‌های مختلف جامعه در ابعاد منابع انسانی، تجهیزاتی، زیرساختی، استعداد و طرح، نیازهای مقابله را برطرف خواهد کرد. ضمن اینکه به جامعه رشد و بالندگی نیز خواهد داد. در این مورد رهبر انقلاب اسلامی (۱۸، اسفند، ۱۳۷۵) می‌فرمایند: رادیو، تلویزیون، مدارس، وزارت ارشاد، روزنامه‌ها، مجلات و کلاً مجموعه‌ی بنای فرهنگی کشور، مسئولیت دارند. در این راستا بهره‌گیری از همه داشته‌های جامعه از امکانات بخش خصوصی تا نهادهای مردمی تا سازمان‌های دولتی برای مقابله در دو محور سلبی و ایجابی نیاز ضروری خواهد بود. اما مشکل اساسی در این خصوص ایجاد همگرایی در این مجموعه‌ها می‌باشد، که تعامل می‌تواند در این خصوص چاره ساز باشد. ورود به این میدان نیازمند منابع انسانی کار آمد، مجرب، متخصص و متعهد می‌باشد. تربیت منابع انسانی با خصوصیات مورد نیاز برای نبرد در محیط جنگ نرم، احتیاج به سرمایه‌گذاری در بخش آموزش دارد که از راه‌اندازی رشته‌های مختلف در دانشگاه‌ها تا دوره‌های ویژه در مؤسسات می‌تواند چاره این کار باشد. این میدان و محیط؛ محیطی بسیار سیال، متحول، سریع‌التغییر از هر حیث می‌باشد. نمایان مقابله در این نبرد می‌بایست در انتخاب راهبردها، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مورد نیاز چنین پدیده‌ای همت مضاعف داشته باشند. اصول حاکم بر راهبردها باید حرکت دهنده و انتقال‌دهنده کشور در ابعاد فرهنگی از محیط‌های انفعالی، محافظه‌کارانه به محیط‌های تهاجمی با بهره‌گیری از منابع غنی اسلامی و فرهنگ شایسته بومی با خصوصیات تحول‌گرا، انقلابی با انتخاب راه‌های میان‌بر باشد. باید با اولویت بندی فعالیت‌ها بر اقدامات محوری، بن بست شکن و تحول‌آفرین تکیه نمود (حاذق نیکرو و مقدم فر، ۱۳۹۳).

ب- تبیین دکترین نظام مقابله با جنگ نرم

۱- تأثیر گذاری هدفمند اعتقادی و تعالی بخشی در جامعه

برای عمق بخشی و توسعه انقلاب اسلامی در سطوح مختلف جامعه و ارایه الگوی مناسب فرهنگی در داخل و سطح جهانی با حضور فعال، تاثیر گذار و اثر بخش فرهنگی و اعتقادی در عرصه‌ها و صحنه‌های سیاسی، اجتماعی، می بایست زیر ساخت‌های مناسب آن را فراهم نموده و در این جهت نقش پیشرو، در تعامل و ارتباطات سازمان یافته موثر و گسترده با نخبگان، مؤسسات و نهادهای مردمی و سازمانی در مراتب ملی، منطقه‌ای و جهانی ایفا نمود. در این خصوص برنامه ریزی، ایجاد ارتباطات هنرمندانه و هوشمندانه شبکه‌ای با آحاد جامعه به جهت شناسایی استعدادها و نخبگان گام برداشت در این مسیر، تعالی بخشی اعتقادی و معنوی در جهت تثبیت و نهادینه کردن اراده انقلاب و الگوی نظری آن توسط منابع انسانی معتقد و کارآمد عملی خواهد شد. در اهمیت تعالی بخشی اعتقادی و ایجاد عمق، رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای توجه ویژه و خاصی را قائل هستند، ایشان می‌فرمایند: "مؤکداً توصیه می‌کنم که به عمق‌ها توجه کنید و آن را بطلبید، از ظواهر هم دست نکشید" (حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۵، خرداد، ۱۳۸۴). محورهایی که ایشان به آن تأکید می‌کنند بنیادی و اساسی است آنجا که بیان می‌کنند: "معارف دینی خود و معارف انقلابی خود را هرچه می‌توانید تعمیق کنید" (حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۴، اردیبهشت، ۱۳۸۷).

۲- قدرت مصون سازی فرهنگی جامعه و مخاطبین:

هجمه وسیع عوامل، عناصر جنگ نرم دشمن در طی چند دهه در جهت تهی کردن جامعه از روح و فضای انقلاب و تصرف قلب و ذهن مخاطبین، ضرورت پیشگیری و مصونیت بخشی مخاطبین و جامعه را دو چندان می‌نماید. ایجاد قدرت پیشگیری در مخاطبین مؤلفه مهمی است که می‌تواند از آسیب‌ها پیشگیری نموده و اقدامات روانی دشمن را خنثی کند.

۳- ظرفیت سازی در تولید صنایع فرهنگی و پتانسیل شبکه ای:

ظرفیت سازی شبکه‌ای هوشمند، منعطف، کارآمد، روز به روز نو شونده برخوردار از فناوری و تجهیزات مدرن، دارای قدرت برتر فکری و تحرک شبکه ای برای مقابله با عوامل دشمن در محیط جنگ مدرن و ظرفیت سازی نهادها و سازمان‌های مردمی با ساختار مناسب با بهره گیری از ICT و نرم افزارهای هدفمند و توسعه صنایع فرهنگی متناسب با مخاطبین و فضاها و محیط متنوع جامعه از دکتربین مهم نظام مقابله به شمار می رود. برای نهادینه کردن انقلاب اسلامی در داخل و گسترش آن در جهان نیاز به برقراری ارتباطات هنرمندانه و ایجاد سامانه های مناسب ارتباط گیری است. این ارتباط باید عمیق،

اثربخش، کارآمد، همه جانبه با اقشار جامعه و سایر ملل طراحی شود (حاذق نیکرو و مقدم فر، ۱۳۹۳).

ج- راهبردهای محوری نظام مقابله با جنگ نرم

۱- پذیرش وجود جنگ

نخستین گام در مقابله با جنگ نرم دشمنان علیه اسلام و جمهوری اسلامی ایران، پذیرش وقوع جنگ است. مخفیانه و پنهانی بودن از ویژگی‌های جنگ نرم است. به همین دلیل برای بسیاری از افراد، قابل شناخت نیست و حتی گاهی انکار هم می‌شود و مدعیان وقوع جنگ به منزله افرادی وهم‌زده و خیال‌زده معرفی می‌شوند. فهم وقوع چنین جنگ‌هایی نیازمند بصیرت و روشن‌بینی ویژه‌ای است (شریفی، ۱۳۸۹).

۲- دشمن‌شناسی

از نکاتی که امام علی^(ع) در رابطه با دشمن بر آن تأکید دارد آن است که فرمود: «لا تامن عدوا و ان شکر؛ از دشمن در امان نباش، هرچند از شما سپاس‌گزاری می‌کند.» باید پیوسته دشمن را زیر نظر داشت که اگر لحظه‌ای غفلت صورت گیرد، چه بسا ضربه‌های آسیب‌ناپذیری از ناحیه دشمن وارد شود امام علی^(ع) فرمود: «من نام عن عدوه، انبهته المکاند؛ کسی که از دشمن غفلت کند، حيله‌ها و کيدهای دشمن بیدارش خواهد ساخت.» حضرت در عهدنامه بعد از آن که مالک را سفارش به پذیرش صلح شرافت‌مندانه می‌کند می‌فرماید: «و لکن الحذر کل الحذر من عدوک بعد صلحه فان العدو یما قارب لیتغفل فخذ بالحزم و اتهم فی ذلک حسن الظن؛ زنهار، زنهار سخت از دشمنت پس از پذیرش صلح برحذر باش، چرا که دشمن گاهی نزدیک می‌شود که غافلگیر سازد (خاتمی، ۱۳۷۸). یکی از گام‌های مهم در مبارزه و مقابله با دشمن، شناخت دشمن است که این شناخت از ضروریات ابتدایی هر مبارزه و رویارویی است، امام خامنه‌ای (۳۰ آبان ۱۳۷۲)، در مورد شناخت واقعی دشمن بر این اعتقادند که: «دشمن را نباید کوچک‌تر از آنی که هست گمان کرد؛ چون انسان آن وقت ضربه خواهد خورد. اما نباید دشمن را بزرگ‌تر از آن که هست جلوه داد. یعنی همان کاری که امروز دستگاه تبلیغاتی صهیونیست‌ها و مستکبرین، خودشان انجام می‌دهند، از امریکا و از قدرت‌ها گولی درست کرده‌اند که اگر کسی تجربه نداشته باشد، خیال می‌کند به یک اشاره اینها، همه جا دود خواهد شد و از بین خواهد رفت.»

۳- مهندسی فرهنگی

لازمه مهندسی فرهنگی، این است که همه دستگاه‌های فرهنگی با هم هماهنگ شوند. در خرده‌فرهنگ‌ها و فرهنگ‌های مردمی خیلی نمی‌شود دخالت نمود. ولی در حوزه‌های فرهنگی نهاد‌های

دولتی لازم است مهندسی فرهنگی صورت گیرد. امروز، مردم مهندسی فرهنگی را از حاکمیت می‌خواهند و انتظار دارند به آن انسجام داده شود. مهندسی فرهنگ کشور بدین مفهوم است که با یک بصیرت و یک فکر کلان و نگاه برتر و بالاتر، همه جریان‌های فرهنگی داخل کشور دیده شود، فرهنگ موجود کشور شناخته شود و مشخص گردد که عناصر با چه کیفیتی باید باشند و حقیقت فرهنگ باید به کدام سمت برود. اگر در آن ضعف‌هایی وجود دارد، آن را اصلاح کرد و اگر در آن نفوذی هست، راه نفوذ بسته شود. این حرکت به سمت مطلوب باید هدایت و مراقبت شود. هدایت و مراقبت به سمت مطلوب با مهندسی فرهنگی انجام می‌پذیرد (ضابط‌پور و قربی، ۱۳۹۰). از این رو مهندسی فرهنگی کشور امری لازم و بایسته است و به همین دلیل، نیز مقام معظم رهبری بارها بر آن تأکید کرده‌اند. ایشان در تبیین مهندسی فرهنگی فرموده‌اند: «یکی از مهم‌ترین تکالیف ما در درجه اول، مهندسی فرهنگی کشور است، یعنی مشخص کنیم که فرهنگ ملی، فرهنگ عمومی و حرکت عظیم درون‌زا و کیفیت بخشی که اسمش فرهنگ است و در درون انسان‌ها و جامعه به وجود می‌آید، چگونه باید باشد؟ اشکالات و نواقصش چیست؟ و چگونه باید رفع شود؟ کندی‌ها و معارضاتش کجاست؟ مجموعه‌ای لازم است که اینها را تصویر کند و بعد مثل دست محافظی هوای این فرهنگ را داشته باشد» (شیخ نوری، ۱۳۸۶).

۴- بصیرت، قطب‌نمای جنگ نرم

یکی از مهم‌ترین راهبردهای ارائه شده و مورد تأکید مقام معظم رهبری، به ویژه پیرامون حوادث پس از انتخابات، برای مقابله با جنگ نرم، "بصیرت" آحاد جامعه به ویژه خواص و نخبگان است. ایشان (۱۵، مهر، ۱۳۸۸) در ارتباط با ضرورت وجود بصیرت می‌فرمایند: «بصیرت، قطب‌نمای حرکت صحیح در اوضاع اجتماعی پیچیده امروز است، به گونه‌ای که اگر کسی این قطب‌نما را نداشت و نقشه خوانی بلد نبود، ممکن است ناگهان خود را در محاصره دشمن ببیند. اگر بصیرت نباشد، انسان حتی با نیت خوب ممکن است گمراه شود و در راه بد قدم بگذارد» (ملکی، حاتمی، ۱۳۹۲).

۵- افزایش مؤلفه‌های خودباوری و اعتماد به نفس در میان مردم

افزایش مؤلفه‌های خودباوری در کنار تأثیرات داخلی و ایجاد استحکام درونی، جلوه‌های جذاب و عمیقی نیز در ارتباطات خارجی یک کشور بازی می‌کند. در حقیقت، اعتماد به نفس، یکی از جذابیت‌هایی است که در نگاه ناظران خارجی به افراد، جامعه و ساختار یک کشور اهمیت ویژه‌ای می‌دهد. تسلط بر جوامعی که افراد آن دارای اعتماد به نفس هستند، بسیار دشوار خواهد بود. مقام معظم رهبری حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) نیز با درایت خود بر این مهم تأکید فرموده‌اند و اعتماد به نفس را سبب ناامیدی مخالفان دانسته و در بین دانشجویان می‌فرمایند: "مخدوش کردن نشانه‌های امید و تبدیل آن به

نشانه‌های یأس و تردید و القاء بن بست و سیاه‌نمایی و در نهایت، گرفتن پویایی جامعه، یکی از خطوط مخالفان است" (حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۲، مهر، ۱۳۸۸). "عزیزان من شرط اصلی فعالیت درست شما در این جبهه جنگ نرم یکی اش نگاه خوش بینانه و امیدوارانه است، نگاهتان خوشبینانه باشد، ببینید من در مورد بعضی‌ها تان بجای پدر بزرگ هستم، من نگاهم به آینده خوش بینانه است، نه از روی توهم بلکه از روی بصیرت، شما جوانید- مرکز خوش بینی- مواظب باشید نگاهتان به آینده، نگاه بدبینانه نباشد، نگاه چه فایده ای دارد؟ به دنبالش بی عملی، به دنبالش بی تحرکی، به دنبالش انزوا است، مطلقاً دیگر حرکتی وجود نخواهد داشت، همانی است که دشمن می‌خواهد" (حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۴، شهریور، ۱۳۸۸).

۶- تقویت سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی از جمله عواملی است که وجود آن خنثی کننده جنگ نرم دشمن خواهد بود؛ چرا که وجود عواملی همچون وفاداری، اعتماد، امید و ... مبانی و شالوده‌های نظم و نظام اجتماعی را مستحکم نموده و باعث تقویت انسجام اجتماعی می‌شود. سرمایه اجتماعی را می‌توان به مثابه منبع کنش جمعی در نظر گرفت که منتهی به نتایج وسیعی می‌شود. سرمایه اجتماعی، نشانه یک جامعه قوی بوده و بخشی از "فرایند ظرفیت‌سازی" است. به عبارتی می‌توان بیان داشت اهمیت این مقوله به اندازه‌ای است که موفقیت جوامع و افراد و به نوعی امنیت جامعه به آن بستگی دارد (آقاجانی و عسگری، ۱۳۹۰).

از منظر مقام معظم رهبری حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی): «دشمنان ما بیش از آن که به منابع طبیعی ما چشم طمع داشته باشند، به منابع انسانی- که منابع قدرت ما هستند- چشم طمع دارند. آنها می‌دانند اگر این سرمایه‌های اجتماعی از دست یک ملت گرفته شود، اگر یک ملت غیرت ملی و وحدت و همبستگی خود را از دست بدهد، اگر نشاط کار و ابتکار را از دست بدهد، اگر حرکت علمی رو به پیشرفت خود را از دست بدهد، کاملاً در دسترس دشمنان قرار خواهد گرفت؛ می‌توانند راحت به او زور بگویند، می‌توانند بر او سلطه پیدا کنند، می‌توانند منابع طبیعی و مادی او را هم غارت کنند» (حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۵، تیر، ۱۳۸۳).

۷- اتحاد مردم و جریان‌های سیاسی و دوری از اختلاف و تردید و بدبینی

دشمنان نظام همواره سعی کرده اند با ایجاد اختلاف و تقابل و سرانجام درگیری بین اقوام و مذاهب گوناگون و همچنین تنش بین جریان‌های سیاسی، هم در بعد ملی و هم در سطح جهان اسلام به اهدافشان برسند. مقام معظم رهبری حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) (۴، آذر، ۱۳۸۸) در این باره می‌فرماید: «دشمن در جنگ نرم تلاش دارد با استفاده از ابزارهای فرهنگی و ارتباطاتی پیشرفته و با

شایعه و دروغ‌پراکنی و استفاده از برخی بهانه‌ها، میان آحاد مردم تردید، بدبینی و اختلاف ایجاد کند ... در قضایای پس از انتخابات، به بهانه انتخابات، ایجاد تردید و اختلاف کردند تا دل‌های مردم نسبت به یکدیگر و نسبت به مسئولان چرکین شود و در چنین فضای مشوش و شلوغی، عناصر مغرض، خائن و دست‌آموز خود را برای کارهای اخلاص‌گراانه وارد صحنه کنند اما به دلیل بصیرت مردم به نتیجه نرسیدند ... هر اقدامی که موجب مشوش و تهمت‌آلود شدن فضا شود و مردم را نسبت به یکدیگر بدبین و مردد کند، به ضرر کشور است ... من اصرار دارم که آحاد مردم و جریانات مختلف سیاسی، همه با یکدیگر متحد، در مقابل آن افراد معدودی باشند که مخالف اصل انقلاب و استقلال کشور هستند و هدف آنها تقدیم کشور به امریکا و استکبار است ... به کسانی که به دنبال مصالح کشور هستند، توصیه می‌کنم، از این اختلاف‌های جزئی، و غیراصولی صرف‌نظر کنند» (نیکروش، ۱۳۹۳).

۸- راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی و نظریه‌پردازی آزاد

با توجه به اینکه دستگاه تبلیغی و رسانه‌ای فرهنگی استکبار با ارائه اخبار و اطلاعات شبهه‌انگیز و اغلب نادرست در زمینه رهبران و نهادهای جمهوری اسلامی، سعی در القای ناکارآمدی جمهوری اسلامی ایران و ایجاد شک و شبهه در مورد ارزش‌های دینی و هنجارهای مذهبی هستند، وجود تمهیداتی به منظور تبادل آرا و اندیشه‌ها برای جریان‌های سیاسی کشور امری بسیار ضروری به نظر می‌رسد. مقام معظم رهبری (ع، آبان، ۱۳۸۸) در این زمینه می‌فرمایند: «بهترین زمینه برای ایجاد فضای اظهارنظر آزاد، تسریع در راه‌اندازی کرسی‌های آزاد اندیشی در دانشگاه‌ها است» (ملکی، حاتم، ۱۳۹۲).

۹- غلبه دادن گفتمان انقلاب در دانشگاه

یکی از مخاطبان اصلی جنگ نرم "دانشگاهیان" هستند و علت اهمیت این گروه، کار ویژه‌های اساسی آنها است که می‌تواند برای کشور تولید قدرت نرم بکند. برخی از این کار ویژه‌ها عبارت است از: تربیت نخبگان و نیروهای بومی پیشرفته، ایفای نقش نهاد مدنی، ترویج قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران. این کار ویژه‌ها دانشگاه را به عرصه منازعه و نوک پیکان جنگ نرم تبدیل کرده است (ضابط‌پور و قربی، ۱۳۹۰). توصیه مقام معظم رهبری (۱۷، خرداد، ۱۳۹۶): "تلاش جدی و همه‌جانبه برای غلبه دادن گفتمان انقلاب در دانشگاه است، نگوئید در دانشگاه دیگر نمی‌شود کاری کرد"; "نه آقا، در دانشگاه خیلی می‌شود کار کرد، اتفاقاً در دانشگاه باید کار کرد. چه کسی باید در دانشگاه کار بکند؟ شما. شما تشکّل‌ها هستید که در دانشگاه باید کار بکنید. البته خطاب بنده در غیر از این جلسه به همه است؛ من به همه آن هسته‌های فکری و عملی جهادی، فکری، فرهنگی در سرتاسر کشور مرتباً می‌گویم؛ هرکدام کار کنید؛ مستقل و به‌قول

میدان جنگ، آتش به اختیار. البته در جنگ، قرارگاه مرکزی وجود دارد که دستور می‌دهد، اما اگر چنانچه رابطه قرارگاه قطع شد یا قرارگاه عیبی پیدا کرد، اینجا فرمانده دستور آتش به اختیار می‌دهد. خب شما افسرهای جنگ نرمید - قرار شد شما افسران جوان جنگ نرم باشید - آنجایی که احساس می‌کنید دستگاه مرکزی اختلالی دارد و نمی‌تواند درست مدیریت کند، آنجا آتش به اختیارید؛ یعنی باید خودتان تصمیم بگیرید."

د - سیاست‌های حاکم بر نظام مقابله با جنگ نرم

۱- حفظ و تقویت، بهره‌گیری از باورها، ارزش‌ها و هنجارهای اسلام ناب محمدی^(ص) و انقلاب اسلامی به منظور تحقق ارزش‌ها و هنجارهای مورد انتظار

۲- استفاده از منابع دینی، دیدگاه‌های رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی^(ره) و رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت ا... خامنه‌ای به منظور تحقق اهداف دینی و تدابیر در بخش مخاطبین

۳- مد نظر قرار دادن سیاست‌های کلان نظام و چشم‌انداز ۳۰ ساله جمهوری اسلامی به جهت تدوین سیاست‌های کلان و تأکید بر قانون اساسی جمهوری اسلامی (حاذق نیکرو، ۱۳۹۱).

و- اصول حاکم بر فرماندهان، افسران و سربازان جنگ نرم برای مقابله :

ورود به جنگ نرم بدلیل پیچیدگی، چندلایه بودن و دشوار بودن مقابله، آسان و ساده نیست، جنگ نرم توسط نخبگان اندیشمند و کارکشته دشمن، طراحی و به فاز اجرا گذاشته می‌شود: "در جنگ نرم چه کسانی باید به میدان بیایند؟ قدر مسلم نخبگان فکری اند، یعنی افسر جوان جبهه مقابله با جنگ نرم" (حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۴، شهریور، ۱۳۸۸). مهمترین بخش مقابله برای جنگ نرم سرمایه و منبع انسانی است، که در سطوح فرماندهی، مدیریتی و کارشناسی باید فعال باشد. این سرمایه‌های مخصوص در حوزه انقلاب اسلامی باید شرایط و ویژگی‌های متناسب برای اقدامات دشمن در مراحل و موقعیت‌های مختلف را داشته باشند، که شامل اصولی است که حتماً باید به آن توجه و عمل کرد (حاذق نیکرو و مقدم فر، ۱۳۹۳).

۱- اصل اعتلای فرهنگ دینی:

در بعد تربیت فرماندهان و افسران عرصه مقابله با جنگ نرم دشمن با خصوصیات و ویژگی‌های برخوردار از آگاهی، بصیرت، بینش و قدرت تشخیص جریان‌های اعتقادی، سیاسی روز و برخوردار از انگیزه قوی برای جهاد در راه خدا و ارتباط مؤثر با جوانان و نوجوانان و همچنین دارای وجدان کاری، انضباط انقلابی،

روحیه تعاون و مشارکت در توسعه اعمال صالح و همت مضاعف و جدی در خودسازی مستمر نیاز است. رهبر انقلاب (۲۵، شهریور، ۱۳۸۵) در خصوص تقویت معنویت به جوانان چنین می‌فرماید: "توصیه‌ام به جوان‌ها این است: شما، همان قدری که برای علم کار می‌کنید، برای دل و معنویت خودتان هم کار کنید. میدان معنویت به روی شما باز است. علم و معنویت با هم هیچ منافاتی ندارند. کار کردن در یک کارگاه علمی، کارگاه آموزشی، مرکز تحقیقات، فلان کلاس درس و فلان دانشگاه، هیچ منافاتی با این ندارد که انسان نمازش را اول وقت، با توجه و با احساس حضور در مقابل خداوند بجا آورد. این، دل شما را شستشو می‌دهد". در بعد تربیت کارشناسان و سربازان مقابله با جنگ نرم حضور در صحنه‌های مورد نیاز انقلاب اسلامی و آمادگی برای فعالیت‌ها و اقدامات بزرگ، کسب و دارای آگاهی و تفکر عمیق و ماندگار انقلابی و اسلامی و برخوردار از بصیرت و توانایی استقامت در جریان‌ها، فتنه‌ها و بحران‌ها، مدافع استقلال و هویت ملی، دارای اعتقاد و باور نسبت به استحکام و اتحاد ملی، مقاوم و استواری در مقابل تهدیدات دشمنان، آمادگی برای دفاع از اسلام و انقلاب اسلامی در صحنه‌های مختلف از خصوصیات بارز تربیت سربازان عرصه مقابله با جنگ نرم خواهد بود (حاذق نیکرو و مقدم فر، ۱۳۹۳).

۲- اصل نوآوری، مدیریت انقلابی و خلاقیت:

"فکر نو، هم نگاه و توقعات آرمانی، و هم زبان ویژه‌ی برخاسته‌ی از آن نگاه را داشته باشید" (حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۲۵، مهر، ۱۳۸۵). سرعت تغییر و تحولات عصر حاضر، ضرورت توجه به نوآوری و خلاقیت برای حضور در صحنه‌های مدرن کنونی را دو چندان نموده و می‌طلبد که در امور مختلف به ویژه فعالیت‌های فرهنگی و مقابله با تهدیدات نرم می‌بایست الزامات مدیریتی مدنظر قرار گیرد. می‌توان خلاقیت و نوآوری را در جهت شکل‌گیری توانایی‌های ذهنی و به عمل رساندن فکر مدیران و مسئولان صحنه نبرد نرم ترسیم نمود. بر همین اساس نظام مقابله با جنگ نرم باید حرکت‌دهنده و انتقال‌دهنده فرماندهان، افسران و سربازان صحنه در ابعاد مختلف سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، اعتقادی از محیط‌های انفعالی، رقابتی و محافظه‌کارانه به محیط‌های تهاجمی با بهره‌گیری از راه‌های میان‌بر، انقلابی و تحول‌آفرین باشد (حاذق نیکرو و مقدم فر، ۱۳۹۳).

۳- اصل ایجاد صیانت و پیشگیری:

سلامت نیروهای عمل‌کننده بهترین کمک به پیشبرد اهداف مقابله با جنگ نرم دشمن خواهد بود، دست‌اندرکاران این کارزار خود می‌بایست از تهاجمات و آسیب‌های مرتبط در امان باشند مسئولیت مقابله و تهاجم علیه اراده، عوامل و عناصر محصولات دشمن را به خوبی به انجام می‌رسانند. به همین جهت محیط مرتبط با آنان باید از حضور جریان‌ها و اشخاص منحرف و فاسد به دور بوده و مراقبت دائمی،

خودپایی مستمر و ترویج فرهنگ توأسی به حق و صبر به صورت مداوم استمرار داشته و از نفوذ و رسوخ ناهنجاری های فرهنگی، سیاسی و اجتماعی با پافشاری بر التزام عملی بر فرهنگ اسلام و تفکر انقلابی و بسیجی و روحیه جهادی عملی گردد (حاذق نیکرو و مقدم فر، ۱۳۹۳).

۴- اصل دفاع فرهنگی:

بدلیل ایجاد حساسیت در متولیان، نهادینه کردن تفکر اعتقادی به مبانی و به منظور دفاع مستمر فرهنگی در مقابل تهاجمات دشمن و جلوگیری از آسیب رسانی و برطرف کردن شبهات و تردیدها در آنان، دفاع عالمانه، آگاهانه و قاطعانه در تقویت جبهه مقابله با تهاجم و شیخون فرهنگی به صورت یک فرهنگ ارزشی در بین آنان عینیت یابد (سازمان مدارک فرهنگی، ۱۳۷۳).

۵- اصل آمادگی مقابله با تهاجم فرهنگی:

یکی از موارد مهم و اساسی در مبارزه با تهاجم فرهنگی، شناخت ابعاد و ریشه های آن است؛ زیرا زمانی می توانیم در برابر این پدیده برنامه ریزی کنیم که از دشمن مهاجم و برنامه های او اطلاع کافی داشته باشیم و متناسب با آن، سلاح تدافعی خود را بکار گیریم، این مبحث یکی از محورهای است که در بیانات مقام معظم رهبری بر آن تأکید شده است. مدیران و مسئولان در محیط مبارزه با جنگ نرم به گونه ای تربیت و آموخته شوند که بتوانند در همه مراحل و صحنه ها نظریات، دیدگاه ها و جریانات منحرف، مخرب و ضد مبانی دینی را نقد نموده و به نوعی به چالش بکشانند و چهره دروغین و عوام فریبانه مفاهیمی چون لیبرال دمکراسی، سکولاریزم، دین های ساختگی را افشاء نمایند. استعمار فرانو را کالبد شکافی نموده و طرح های تدوین شده از سوی سلطه گران در این خصوص را ناکام نمایند.

۶- اصل تعامل و همراهی :

جهان پیچیده کنونی، وابستگی فعالیت ها و اقدامات با یکدیگر، نیازهای مخاطبین و دست اندرکاران به همدیگر ضرورت توجه به اصل تعامل و همگرایی را بیشتر می نماید. وجود تهدیدات فراوان منطقه ای و فرامنطقه ای عدول از رویکرد تصدی گری به رویکرد تعامل و همراهی با نخبگان، سازمان ها، نهادهای حقیقی و حقوقی همسور را می طلبد. بهره گیری از ظرفیت و پتانسیل فرهنگی، سیاسی و اجتماعی در کشور و خارج از کشور به منظور جذب و سازماندهی آنان برای فعالیت های مقابله ای ایجابی و سلبی و کسب آمادگی برای خنثی سازی تهدیدات نرم لزوم این رویکرد را تقویت می نماید. تعامل و همگرایی همراه با صدق و صمیمیت با ارکان انقلاب و نهادهای مرتبط و نخبگان و مؤسسات و کانون های مردم نهاد می تواند از ویژگی های مدیران، مسئولان و متولیان امر بعنوان فرماندهان، افسران و سربازان این جبهه

باشد.

۷- اصل ایمان و همدلی :

با توجه به تغییر رویکردهای نظام سلطه از اقدامات و عملیات‌های سخت و نیمه سخت به اقدامات نرم و از سویی خصوصیات ویژه در نبرد نرم، به نوعی ایمان قوی به راه و مبارزه با جنگ نرم را می‌طلبند و از سویی دیگر همدلی، انگیزه بالا، شناخت و معرفت از پیرامون و عشق و علاقه به حرکت‌های الهی را از ضروریات و مشخصه‌های حاضران در چنین صحنه‌هایی را لازم می‌داند. ایجاد آمادگی روحی و ایمانی در جهت ایفای نقش فعال در مقابله با تهدیدات جزء الزامات این جنگ محسوب می‌شود.

۸- اصل کم هزینه بودن :

فعالیت‌های فرهنگی، سیاسی، رسانه‌ای، ... و ارتباط با مخاطبین جزء هزینه‌برترین فعالیت‌ها محسوب می‌شود و همچنین گسترش چنین فعالیت‌هایی در دنیا و سرعت تغییر و تحولات در تولیدات محصولات مرتبط نیاز به بودجه‌های چند ده هزارمیلیاردی دارد. با توجه به محدودیت منابع مالی، دست‌اندرکاران باید روش‌هایی را اتخاذ نمایند که در عرصه اقتصادی تولیدات محصولات فرهنگی و فعالیت‌های مرتبط، با کمبود منابع مالی مواجه نشده و از سویی این کمبودها خللی در روند فعالیت‌ها ایجاد ننماید. گسترش زیرساخت‌های فرهنگی می‌تواند کمک خوبی برای پایین آوردن هزینه‌ها باشد.

۹- اصل نوآوری علمی و نهضت نرم افزاری :

تأکید بر علم‌آفرینی و خط‌شکنی در این خصوص نیاز جامعه در حال پیشرفت است. برای مقابله با دشمنان در صحنه‌های مختلف تولید علم بعنوان ابزار و وسیله مهم این کارزار محسوب شده و نگرش علمی به فرهنگ و عرصه‌های مقابله با جنگ نرم دشمن در محیط‌های آموزشی، علمی به ویژه دانشگاهی می‌تواند در این میدان کارساز و چاره‌ساز باشد. بخصوص اینکه این تولید، تولید علوم بومی مبتنی بر منابع غنی اسلامی باشد. بطور یقین از ترویج علوم ترجمه‌ای و تقلیدی مبلغ نظریه‌های غربی جلوگیری خواهد کرد. و این تأکید مقام معظم رهبری (۲۵، مهر، ۱۳۸۵) است که مفید بودن علم را چنین بیان نموده است: "علم با دین و اخلاق هست که برای بشریت مفید خواهد بود. این را به طور قاطع بدانید، علم هر چه هم پیشرفت کند، اگر از اخلاق و دین فاصله بگیرد، به حال بشریت مفید نخواهد بود". جنبش نرم‌افزاری و نهضت تولید علم به ویژه در مقولات فرهنگی، اعتقادی، سیاسی و اجتماعی می‌تواند با مهندسی فکری و نگرش برتر و بالاتر بعنوان اندیشه جامع‌تر، جهت‌گیری اصلی حرکت‌های مقابله در صحنه‌های نبرد نرم را به صورت حرکتی درون‌زا و ضرورت بخش راهبری نماید. بدیهی است

غلبه فرهنگی و اعتقادی در بدست گرفتن زمام هدایت و راهبری به سوی نور و معنویت و تکامل الهی و رسیدن به اهداف عالیه انقلاب اسلامی و تبیین سیاست‌های کلان فرهنگی با کسب و تولید علم میسر خواهد شد. در این خصوص رهبر انقلاب (۶ شهریور، ۱۳۸۵) می‌فرماید: "جامعه، بدون علم نخواهد توانست آرمانهای خودش را بالا بیاورد. مثل این است که انسان حرف حقی داشته باشد؛ اما اصلاً زبان گفتنش را نداشته باشد. نداشتن علم این‌طوری است".

۱۰- اصل الگو سازی :

فراوانی شیوه‌ها، اقدامات و فعالیت‌های دشمنان و کثرت موضوعات و سطوح مختلف مخاطبین و گستره قلم و مکتوبات و تولیدات رسانه‌ای نیازمند یک جامعیت و الگوهای تأثیرگذار می‌باشد. نگرش علمی به چنین موضوعاتی با ارایه الگوها و مدل‌های منطقی، مناسب، کارآمد و اثربخش می‌تواند مخاطبین این صحنه‌ها را در انتخاب راه و روش درست یاری نماید. این الگوها می‌تواند از نظریه‌ها، تئوری‌ها گرفته تا مدل‌ها و الگوهای رفتاری و هنجاری را در برگیرد (حاذق نیکرو و مقدم فر، ۱۳۹۳).

الگوی مقابله با جنگ نرم

الگو، دنباله طبیعی طرح نظری و تجربی مسئله تحقیق است که به صورت عملی نشانه‌ها و خط سیرهایی که برای اجرای کار مشاهده و تحلیل در نظر گرفته خواهند شد، به یکدیگر مرتبط می‌کند. الگوی مقابله مجموعه اقداماتی است که در صورت بهره‌گیری مؤثر از ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های قدرت نرم جمهوری اسلامی در مقابله با جنگ نرم آمریکا، ضریب مصونیت بخشی نظام اسلامی را در برابر این تهدیدات افزایش می‌دهد (امیری و همکاران، ۱۳۹۲). در مراجعه به صاحب‌نظران و محققین فعال در این حوزه با نظرات متعددی روبرو می‌شویم. به طوریکه، هرکسی از دریچه و دایره دید خود به موضوع نگرسته و در نتیجه قائل به ورود به بحث از زاویه تئوریک خاصی بود. با وجود این، یک نقطه تقریباً مشترک در میان نظرات مختلف قابل شناسایی و اتکاء است و آن توجه و تأکید عمیق و جدی به مقولات شناخته شده قدرت نرم و جنگ نرم بود. با عنایت به این موضوع برای رسیدن به یک چارچوب نظری و الگوی مفهومی در حد مقدمات دیدگاه‌ها و نظریه‌های مختلفی را در ارتباط با قدرت نرم، تهدید و جنگ نرم با استناد به آموزه‌های اسلام با رویکردهای؛ امام خامنه‌ای^(مدظله) و صاحب‌نظران ایرانی و غربی اعم از جوزف نای، فوکویاما، هانتینگتون و جین شارب را مورد مطالعه و تبیین قرار می‌دهیم تا بر این اساس بتوانیم به یک چارچوب نظری و یک نسبت نظری و مفهومی بین قدرت نرم و جنگ نرم برای طراحی و

تدوین الگو ارائه نماییم. در بین صاحب نظران جنگ نرم علیه ایران به خصوص جریان انتخابات ۱۳۸۸ افرادی نظیر "جین شارپ"^۱، "رابرت هلوی"^۲ و "پیتر اکرمین"^۳ به حدی تأثیر گذار بودند که می‌توان گفت ایده تغییر رژیم و براندازی نرم را حاصل الگو برداری جوانان، دانشجویان و رهبران انقلاب‌های رنگی از آثار این‌ها تلقی نمود. در واقع آثار این‌ها همچون اصول راهنما در حوادث سال ۱۳۸۸ ایران و الگو برداری از آنها به خوبی مشهود می‌باشد. مکانیزم‌ها و روش‌های براندازی نرم دکتر جین شارپ چهار نوع مکانیزم را برای مبارزات مسالمت آمیز مردمی معرفی می‌کند. این چهار مکانیزم عبارتند از چانه زنی با حاکمیت برای انجام اصلاحات، مصالحه، اجبار (مسالمت آمیز) و فروپاشی. علاوه بر این مکانیزم‌ها، روش‌های اعتراض و مخالفت مسالمت آمیز نیز ارائه می‌شوند که شامل اعتراض، متقاعد کردن، عدم همکاری، و ایجاد اختلال است. الگو جین شارپی بر اساس تئوری‌های انقلاب رنگی استوار است که فتنه ۱۳۸۸ از آن کپی برداری شده بود. در تئوری این الگو، اقداماتی قبل از انتخابات شروع می‌شود و به دنبال ایجاد گسست بین مردم و حاکمیت، با هدف نهایی سقوط نظام مستقر، می‌باشند (نائینی، ۱۳۹۱). از رویی در زمینه مدیریت جنگ نرم کارهای تحقیقی دکتر نائینی، دکتر متقی، دکتر بیگدلو و دکتر حسینی از بنیه علمی و کاربردی بیشتری برخوردارند و به مؤلفه‌های کلیدی جنگ نرم و شیوه‌های مدیریت آن در فضای عدم تعادل پرداخته‌اند، که محققان دیگری نظیر؛ حاتمی و همکاران (۱۳۹۲) و امیری و همکاران (۱۳۹۲) با بهره‌گیری از آنها الگوی مقابله با جنگ نرم را ارائه نموده‌اند؛ در الگوی امیری و همکاران؛ الگو مقابله با جنگ نرم آمریکا دارای پنج بعد (سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و روانشناختی) و ده مؤلفه است که نتایج حاصل بیانگر این است که ابعاد روانشناختی و اجتماعی نسبت به دیگر ابعاد و شاخص عمل به رهنمودهای ولی فقیه از اعتبار و وزن بیشتری برخوردار است. حاتمی و همکاران نیز در الگوی مصون سازی نگرش در مقابله با جنگ نرم، گام‌هایی تحت عنوان؛ اقدامات اطلاعاتی و مطالعاتی، طرح ریزی، اقدام و اجراء، سنجش اثر بخشی و بازخورد، را ارائه می‌کند که سه بعد شناختی، عاطفی و رفتاری را مد نظر قرار می‌دهد، که در بعد شناختی محوریت با مؤلفه ولایت مداری و در بعد احساسی محوریت به معنویت‌گرایی و در بعد رفتاری محوریت به ولایت‌پذیری داده شده است. عبوضی و همکاران (۱۳۹۵) نیز اصول مقابله با جنگ نرم از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله) را در قالب شش اصل ارائه نموده‌اند؛ ۱- اصل دستاویزی به مبانی الهی ۲- اصل اعتقاد به وعده‌های الهی ۳- اصل تکلیف محوری ۴- اصل اعتقاد به ظهور منجی ۵- اصل دشمن شناسی ۶- اصل بازی نکردن در

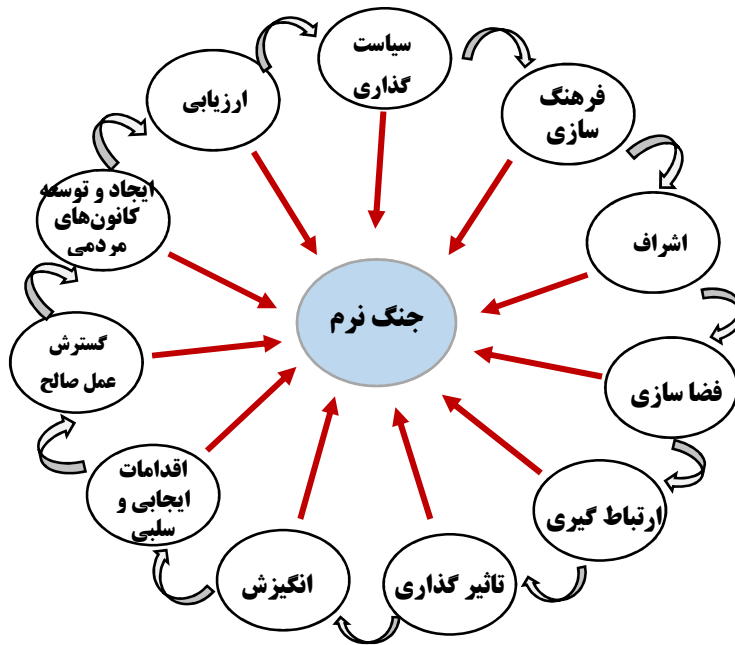
¹ Gene Sharp

² Robert Helvey

³ Peter Ackerman

زمین دشمن.

با توجه به نظریات و الگوهای مطرح شده و در راس آنها نظرات و اصول مطرح شده توسط دیده‌بان انقلاب اسلامی حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله)، آنچه در خصوص مقابله با جنگ نرم دشمن مد نظر بوده فرآیندی است که از شناسایی، رصد و اشراف بر فعالیت‌ها، آغاز می‌گردد و با ایجاد زمینه و فضا برای افکار عمومی ادامه یافته و در جهت ارتباط‌گیری هوشمندانه و اثرگذاری معنوی، اعتقادی و سیاسی تجلی می‌یابد و موجب تحقق اعمال صالح و گسترش آن در جامعه می‌گردد، برای نهادینه کردن اثرات فعالیت‌ها، ایجاد و تقویت نهادها و مسسات مردمی کارساز خواهد بود (شکل ۲-۲) (حاذق نیکرو، ۱۳۹۱)، که در ادامه به تبیین آن می‌پردازیم:

شکل ۲-۲- مدل مفهومی مقابله با جنگ نرم (حاذق نیکرو، ۱۳۹۱)

۱-سیاست گذاری

الف) تشکیل شورای عالی سیاست گذاری ب) تعیین و تبیین چارچوب مقابله با جنگ نرم ج) ایجاد سامانه کنترل و نظارت کلان مقابله با جنگ نرم د) راه اندازی ستاد مرکزی طراحی مقابله با جنگ نرم

۲- فرهنگ سازی

الف) آماده سازی اذهان نسبت به محیط فرهنگی آینده ب) جریان سازی عمیق با ایجاد غنای تئوریک
ج) تئوریزه کردن تجارب برای محیط جنگ مدرن، محیط متکی به آخرین تکنولوژی روز د) توسعه،
تعمیق و نهادینه کردن مفاهیم مرتبط ه) بارور کردن باور مخاطب و تولید متن و محتوای آموزشی و
تربیتی در راستای آموزش و شناخت جنگ نرم ز) زنده نگهداشتن روحیه دشمن ستیزی و دشمن شناسی
ح) شناخت جنگ نرم و شناساندن آن ط) گفتمان سازی، ایجاد دغدغه عمومی، آگاه سازی عمومی

۳- اشراف جامع بر استراتژی، طرح ها، وضعیت مخاطبین، جامعه، اقدامات، فعالیتها و رفتار دشمن.

الف) رصد و پایش مداوم استراتژی، عملیات و تاکتیک‌های دشمن ب) شناسایی، مبانی فکری، اعتقادی،
سیاسی و فرهنگی دشمن برای به چالش کشاندن آن ها ج) کالبد شناسی و شناخت دکترین راهبردی
دشمن در فضای تهدیدات نرم د) شناسایی، ریشه یابی، تبیین و زمینه های آشکار و پنهان دشمن در
جنگ نرم ه) شناسایی شبهات، تردیدها، جریانات انحرافی و آسیب شناسی مخاطبین و بسترهای اجتماعی
ز) پیش بینی حرکت دشمن و سناریوهای پیش رو در جنگ نرم.

۴- فضا سازی ذهنی و محیطی

- فضا سازی فرهنگی در جهت ایجاد جو غالب ارزشی در جامعه
- تصویر سازی مثبت از رویکردها و دست آوردهای انقلاب اسلامی
- ایجاد جریانات و هیجانان مثبت در جامعه
- فضا سازی، تعظیم شعائر اسلامی، انقلابی و ارزشی و ارایه مصادیق الگویی آن همچون شهدا،
ایثارگری و ...
- ایجاد روحیه مقاومت و پایداری، نشاط، بالندگی و ... در جبهه خودی
- اطلاع رسانی و آگاه سازی جامعه آماج نسیت به فعل و انفعالات فضای مدرن جنگ نرم
- جهت دهی به افکار عمومی.

۵- ارتباط گیری هدفمند

الف) ایجاد زیرساخت‌های اساسی و مهم فرهنگی برای ارتباط گیری ب) ارتباط گیری هوشمندانه با
نیروهای مجرب پیوسته و وابسته برای کادر سازی ج) توانمند سازی منابع انسانی مقابله کننده
د) شبکه سازی ارتباطی انسانی با ارتباط گیری حقیقی و حقوقی ه) تقویت روابط عاطفی مخاطبین
و بهره‌گیری از اصول ارتباطات و مهارت‌های تأثیرگذار ارتباطی ز) ایجاد ساختارهای ارتباطی با

جریان‌یافتگی تفکر بسیجی در داخل و ارتباط نظام یافته با مخاطبین در خارج (ارتباط‌گیری با شبکه‌های اجتماعی و تشکل‌های مردم نهاد

۶- عمق بخشی و اثرگذاری اعتقادی، معنوی و سیاسی

الف) تقویت ایمان دینی و پایه‌های اعتقادی و معرفتی مخاطبین ب) تعمیق ارتباطات معنوی به جهت پایداری در مقابل تهاجمات روحی، روانی استکبار ج) تأثیرگذاری در پیشرفت علمی و فن‌آوری د) تعمیق ارتباطات سیاسی برای مصون ماندن از آسیب‌های تحولات جهانی ه) تعمیق تفکر بسیجی در جامعه به ویژه بین نخبگان و خواص ز) تعمیق احساس امنیت در جامعه

۷- ایجاد انگیزه و برانگیختگی فردی و جمعی

الف) شورآفرینی و نشاط‌انگیزی در جوانان و نوجوانان در گرایش به اهداف انقلاب

ب) ایجاد زمینه و محیط مناسب‌انگیزی با محتوای شور و حال عارفانه برای مخاطبین

ج) تبیین فضاهای ارزشی و لذت بخش کردن محیط برای گرایش به ایثار و فداکاری

د) ایجاد اعتماد به نفس، با هدف برانگیختگی ملی و دینی در جوانان برای حضور در میدان‌های مقابله با استکبار، سلطه، نفاق و ...

ه) ایجاد فضای امید، آینده‌ی روشن، ...

و) برطرف کردن نیازهای مادی و معنوی جوانان با مد نظر قرار دادن عزت و منزلت آنان

۸- اقدامات ایجابی و سلبی

الف) طرح ریزی کلان براساس تعالیم اسلامی مبتنی بر اعتلاء، عمق بخشی، معرفت و بصیرت دینی و تحکیم فکری و عملی ارزش‌های انقلاب اسلامی ب) طرح ریزی و اجرای عملیات خنثی‌سازی اقدامات دشمن در حوزه استراتژیک و عملیات ج) پیشگیری و مصون‌سازی جامعه و مخاطبین نسبت به تأثیر اقدامات دشمن با بهره‌گیری از فعالیت‌های بصیرتی د) طراحی و اجرای برنامه‌های تهاجمی علیه اراده، ارکان، پایگاه‌ها و عناصر نرم دشمن (فعالیت‌های سلبی) ه) طرح ریزی و پیش‌بینی مانورهای جمعیتی ایجابی برای مقابله با اقدامات میدانی دشمن.

۹- گسترش و توسعه عمل صالح در جامعه

الف) توسعه و گسترش فعالیت‌های دینی، انقلابی با ایجاد عمق بصیرت، بینش و معرفت دینی، سیاسی و

فرهنگی ب) گسترش و نهادینه کردن زیر ساخت های امنیتی به منظور بالا بردن سطح احساس امنیت در جامعه ج) هم راستا کردن عملیات فرهنگی، سیاسی و امنیتی برای مقابله د) ایجاد شبکه‌های چند بعدی اجتماعی ه) سازماندهی تشکل‌های مردمی بی شمار همچون کانون‌های ادبی، هنری، سیاسی و فرهنگی و شبکه سازی مجازی با مد نظر قرار دادن همجواری جهانی و فشرده‌گی مکانی و زمانی ز) تقویت و نهادینه سازی فعالیت های مردمی و مردم یاری به ویژه در مناطق کم برخوردار ح) تبلیغ، ترویج فرهنگ احترام، احساس و اکرام در بین آحاد جامعه

۱۰- ایجاد و توسعه تشکل‌ها، هسته‌ها و کانون‌های مردمی

ایجاد، تقویت و حمایت از مؤسسات، سازمان‌های مردمی و تشکل‌های دینی می‌تواند در این جهت کارساز باشد. به همین دلیل ضمن هدف گذاری مناسب در این خصوص و نیازسنجی و برآورد نیازها، برنامه ساماندهی، هدایت و جهت‌دهی به فعالیت مراکز علمی، فرهنگی، سیاسی، مذهبی، قرآنی متناسب با نیازهای انقلاب اسلامی و مقابله با جنگ نرم دشمن در دستور کار قرار گیرد که برای استمرار فعالیت اینگونه نهادها، آموزش و نخبه پروری و به روزرسانی اطلاعات آنان از ضروریات این امر به شمار می‌آید.

۱۱- ارزیابی و باز خوردگیری

الف) تعیین مؤلفه و شاخص ب) تشخیص موفقیت‌ها و ضعف‌ها پ) تعیین زاویه انحراف و تطابق‌ها ت) توسعه موفقیت‌ها و ترمیم ضعف‌ها و اصلاح نظام (حاذق نیکرو، ۱۳۹۱).

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

با پیروزی انقلاب اسلام ایران و صدور آن به سایر کشورها، ابرقدرت‌ها و مستکبرین جهان بیش از پیش به قدرت نرم مکتب اسلام پی بردند و اقتدار روز افزون ایران اسلامی را، که حامی اصلی مستضعفین جهان و خار چشم امپریالیسم گردیده و منافع آنها را بطور جدی به چالش کشده است، بر نمی‌تاییدند، لذا نظام سلطه با گذر از راهبرد جنگ سخت (بعثت هزینه بالا و ناکامی در رسیدن به اهداف) و روی آوردن به قدرت نرم و هدف قراردادن افکار و اذهان مخاطبان، راهبرد جدیدی را به مرحله اجرا گذاشته، بطوریکه حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) نیز در دو دهه اخیر مهم‌ترین راهبرد دشمن علیه جمهوری اسلامی را جنگ نرم معرفی کرده‌اند. جنگ نرم، جنگی پیچیده، فراگیر، گسترده و عظیم در همه عرصه‌ها است و برای دفاع و تقابل مؤثر در این عرصه می‌بایست: در قدم اول جنگ نرم را بشناسیم و ابزار،

مؤلفه‌ها و ابعاد و تاکتیک‌های آن را فراگیریم و در مرحله بعد، نسبت تبیین دکترین نظام مقابله با جنگ نرم و مشخص کردن راهبردهای محوری (پذیرش وجود جنگ نرم، دشمن‌شناسی، پرهیز از اختلافات درونی و حفظ وحدت و انسجام، راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی، افزایش بصیرت به مثابه قطب‌نمای مقابله با جنگ نرم، مهندسی فرهنگی، افزایش اعتماد به نفس، خودباوری و تقویت سرمایه‌های اجتماعی و ...) و سیاست‌های حاکم بر آن اقدام نمود، در این مسیر نباید از تربیت و اصول حاکم بر نیروی انسانی یعنی فرماندهان، افسران و کارشناسان جنگ نرم غفلت کرد. بطوریکه فرماندهان و افسران جنگ نرم، مدیرانی انقلابی و خلاق، هستند که در عین حفظ آمادگی برای صیانت و اعتلای فرهنگ دینی همواره در حال دفاع فرهنگی و جهاد علمی می‌باشند و با تفکر بسیجی، الگو و الگوساز در جامعه می‌باشند. با عنایت به موارد مطرحه پیشنهاد می‌شود:

۱- همانند زمان جنگ سخت که ستاد جنگ یا ستادهای عالی تخصصی برای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری تشکیل می‌گردد، "شورای عالی جنگ نرم" ایجاد شود و اقدام به تدوین دکترین نظام دفاعی جنگ نرم و مشخص کردن راهبردها و سیاست‌های مربوطه بنمایند.

۲- باتوجه به آنکه مجلس شورای اسلامی در رأس امور است، لذا به عنوان متولی و از منظر قانون‌گذاری به این عرصه ورود نماید و در مقابل مصوبات و قوانین سنای آمریکا که برای پروژه‌های جنگ نرم و عملیات روانی (ایران هراسی) برنامه ریزی و تخصیص بودجه می‌نماید، قوانین مناسبی وضع نماید.

۳- تقویت کانون‌های فرهنگی خودجوش به منظور استفاده از نیروهای انقلابی دلسوز و متخصص و آماده‌سازی "هسته‌های فکری و عملی جهادی و فرهنگی"، با تفکر آتش به اختیار فرهنگی، در زمانی که به تعبیر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) "در قرارگاه مرکزی اختلالی است یا درست نمی‌تواند مدیریت کند"

منابع:

الف: سخنرانی‌ها

- رهبر انقلاب حضرت آیت الله خامنه‌ای - دیدار با دانشجویان ۱۳۹۶/۳/۱۷
- رهبر انقلاب حضرت آیت الله خامنه‌ای، بیانات در دیدار با هزاران نفر از بسیجیان سراسر کشور، ۱۳۸۸/۹/۴
- رهبر انقلاب حضرت آیت الله خامنه‌ای، دیدار با اساتید، اعضای هیأت علمی و نخبگان کشور،

۱۳۸۸/۸/۶

- رهبر انقلاب حضرت آیت الله خامنه‌ای، دیدار با مردم چالوس و نوشهر، ۱۳۸۸/۷/۱۵
- رهبر انقلاب حضرت آیت الله خامنه‌ای، در دیدار خیرگان رهبری ۱۳۸۸/۷/۲
- رهبر انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای، در دیدار دانشجویان و نخبگان علمی ۱۳۸۸/۶/۴
- رهبر انقلاب حضرت آیت الله خامنه‌ای، در دیدار بسیجیان استان فارس ۱۳۸۷/۲/۱۴
- رهبر انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای، دیدار دانشجویان نمونه و نمایندگان تشکل‌های مختلف دانشجویی ۱۳۸۵/۷/۲۵
- رهبر انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای، دیدار با نخبگان جوان، ۱۳۸۵/۶/۲۵
- رهبر انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای، دیدار نخبگان جوان، ۱۳۸۵/۶/۶
- رهبر انقلاب حضرت آیت ا... خامنه‌ای، در دیدار جمعی از دانشجویان بسیجی، ۱۳۸۴/۳/۵
- رهبر انقلاب حضرت آیت الله خامنه‌ای - دیدار با مردم استان همدان، ۱۳۸۳/۴/۱۵
- رهبر انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای، دیدار با خانواده‌های شهدا استان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۱۸
- رهبر انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای دیدار با فرماندهان نیروی مقاومت بسیج، ۱۳۷۲/۸/۳۰

ب: کتب و نشریات

- ابن فارس، احمد. (۱۳۸۷). *ترتیب مقایس اللغه*. قم. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
- احمدزاده کرمانی، روح الله. (۱۳۸۸). در آمدی بر ماهیت شناسی جنگ نرم پس از انقلاب اسلامی ایران. *فصلنامه مطالعاتی بسیج*. شماره ۴۳.
- آزادی خواه، علیرضا. (۱۳۸۸). جنگ نرم با تأکید بر نقش رسانه. *فصلنامه عملیات روانی*. شماره ۲۳، ص ۱۲۸.
- اسماعیلی، علی محمد. (۱۳۸۹). *جنگ نرم در همین نزدیکی*. تهران. نشر ساقی.
- آقاجانی، احمد و عسگری، محمود. (۱۳۹۰). *جنگ نرم و فلج سازی راهبردی*. ماهنامه اطلاعات راهبردی. شماره ۹۸.
- امیری، ابوالفضل، ذوالقدر، محمدباقر، فرهی بوزنجانی، علی، حاتمی، حمیدرضا. (۱۳۹۲). *الگوی مقابله با جنگ نرم آمریکا*. *فصلنامه پژوهش‌های حفاظتی و امنیتی*. سال ۲، شماره ۳.

- بیگدلو، مهدی. (۱۳۹۱). دفاع ملی فرهنگ بنیاد و مقابله با جنگ نرم. فصلنامه مطالعات قدرت نرم. شماره ۸.
- پورفاضلی، سید امیر (گردآورنده). (۱۳۹۱). دشمن شناسی؛ شناخت دشمن و روش‌های مقابله با آن، از دیدگاه آیت الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی) رهبر معظم انقلاب اسلامی. تهران. ناشرانتشارات انقلاب اسلامی.
- تقی زاده، حمید. (۱۳۹۰). جنگ نرم علیه انقلاب اسلامی و راهکارهای مقابله. فصلنامه علمی-تخصصی عملیات روانی. شماره ۲۹.
- حاتمی، حمیدرضا؛ حبی، محمدباقر؛ سعیدزاده، جهانگیر؛ حاتمی، هانیبه. (۱۳۹۲). الگوی مصون سازی نگرش در مقابله با جنگ نرم. فصلنامه روانشناسی نظامی. دوره ۴، شماره ۱۶، ص ۸۵-۹۷
- حاذق نیکرو، حمید. (۱۳۹۱). نظام مقابله با جنگ نرم دشمن. فصلنامه عملیات روانی. شماره ۳۲.
- حاذق نیکرو، حمید. مقدم فر، حمیدرضا. (۱۳۹۳). مروری بر مفاهیم و کارکردهای جنگ نرم. تهران. ناشر معاونت فرهنگی اجتماعی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
- خاتمی، سید احمد. (۱۳۷۸). دشمن شناسی از دیدگاه امام علی (ع). نشریه پاسدار اسلام. شماره ۲۰۹، صفحه ۱۴.
- دارا، جلیل، الفی، محمدرضا. (۱۳۹۲). نقش مدیران فرهنگی دانشگاه‌ها در مقابله با جنگ نرم. پژوهش‌های انقلاب اسلامی دوره ۲، شماره ۵.
- سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی. (۱۳۷۳). فرهنگ و تهاجم فرهنگی، برگرفته از سخنان مقام معظم رهبری (مدظله العالی). مولف.
- شریفی، احمدحسین. (۱۳۸۹). جنگ نرم. قم. انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- شیخ نوری، محمدمامیر. (۱۳۸۶). مهندسی فرهنگی : راهکار مقابله با تهاجم فرهنگی. ماهنامه زمانه، شماره ۵۸
- ضابط پور، غلامرضا و قربی، سید محمد جواد. (۱۳۹۰). جستارهایی در باب قدرت نرم و ارائه راهبردهای مقابله برای ایران، فصلنامه علوم سیاسی، ۱۴ (۱)، ۹۱-۱۲۲.
- عیوضی، محمدرحیم، میر شاه ولایتی، فرزانه، نظری زاده، فرهاد. (۱۳۹۱). جنگ نرم و سناریوهای آینده انقلاب اسلامی ایران. پژوهشنامه انقلاب اسلامی. سال اول شماره ۴، ص

۳۴-۱

- عیوضی، محمد رحیم. (۱۳۹۵). مبانی جنگ نرم در اندیشه‌های مقام معظم رهبری. *فصلنامه حبل‌المتین*. شماره ۱۴، ص ۲۶.
- محمدی، منوچهر. (۱۳۸۷). *بازتاب جهانی انقلاب اسلامی*. تهران. انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- مطهری مرتضی. (۱۳۷۷). *جاذبه و دافعه علی (ع)*. تهران. انتشارات صدرا.
- مرکز اسناد و مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی. (۱۳۶۱). *صحیفه‌ی نور: مجموعه‌ی رهنمودهای امام خمینی (ره)*، ۲۲ جلد، جلد ۷، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- ملکی، سعید. حاتمی، داوود. (۱۳۹۲). جنگ نرم و راهکارهای مقابله با آن با الهام از دیدگاه مقام معظم رهبری. *فصلنامه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*، شماره ۷۶.
- نای، جوزف. (۱۳۸۹). *قدرت نرم ابزارهای موفقیت در سیاست بین الملل*، ترجمه سید محسن روحانی، مهدی ذوالفقاری. تهران. انتشارات دانشگاه امام صادق (ع) (۱۹۹۰).
- نائینی، علی محمد. (۱۳۹۱). *راهبردهای مقابله با جنگ نرم فرهنگی (رساله دکتری)*. دانشگاه جامع امام حسین (ع). تهران.
- نائینی، علی محمد. (۱۳۹۱). *اصول و مبانی جنگ نرم*. تهران. نشر ساقی.
- نصر، صلاح. (۱۳۸۱). *جنگ روانی*، ترجمه محمود حقیقت کاشانی. تهران. انتشارات سروش.
- نیکروش، ملیحه. (۱۳۹۳). *کنکاشی پیرامون جنگ نرم فرهنگی شاخص‌ها، اهداف و راهکارهای فرهنگی - اجتماعی*. *فصلنامه مطالعات عملیات روانی*. شماره ۳۹.